

O naglaševanju števnikov *dvanajst* in *petnajst* v slovenskih narečjih (po gradivu za SLA)

Saša Poklač

IZVLEČEK: V prispevku skuša avtorica na podlagi gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA) z metodami lingvistične geografije prikazati razširjenost naglasa na prvem, drugem oz. obeh zlogih v dvozložnih števnikih *dvanajst* (vpr. 658) in *petnajst* (vpr. 659) v slovenskih narečjih ter s tem utemeljiti (ne)upravičenost naglaševanja števnikov od *enajst* do *devetnajst* na zadnjem zlogu, kar predpisuje SP 2001.

ABSTRACT: The author based her article on the Slovenian Linguistic Atlas corpus material in order to establish whether in Slovenian dialects the stress occurs on the first, on the second or on both syllables in the disyllabic numerals *dvanajst* 'twelve' (q. 658) and *petnajst* 'fifteen' (q. 659). By employing the methods of linguistic geography she tries to discover whether the enforcement of the stress position only on the second syllable in the numerals from *enajst* 'eleven' to *devetnajst* 'nineteen'—as prescribed by the Slovenian Orthographic code of 2001—is justified or not.

0 UVOD

Pobuda za pričujoč prispevek je povezana z negotovostjo govorcev, saj po izidu novega Slovenskega pravopisa leta 2001 (dalje SP 2001) ne vemo, katera je pravilna oblika naglaševanja dvozložnih števnikov. V slovarskem delu Slovenskega pravopisa iz leta 1962 (dalje SP 1962) lahko zasledimo, da imata gesli *dvanajst*¹ in *petnajst*² naglas na obeh zlogih. Enako je tudi v Slovarju slovenskega knjižnega jezika (dalje SSKJ), saj gesli *dvanajst*³ in *petnajst*,⁴ ki imata sicer v zaglavju gesla nekoliko drugačni razlagi, dovoljujeta rabo obeh vrst naglaševanja (tako na prvem kot drugem zlogu), kar se razlikuje od slovarskega dela SP 2001. Ta v geslih *dvanajst*⁵

¹ **dvánajst** -ih in dvanájst -ih: ob ~ih ob 12^h /.../.

² **pétnajst** -ih in petnájst -ih glav. štev. /.../.

³ **dvánajst** in dvanájst -ih štev. (â; á) izraža število *dvanajst* [12] /.../.

⁴ **pétnajst** in petnájst -ih štev. (ê; á) izraža število ali številko [15] /.../.

⁵ **dvanájst** -ih glav. štev. (â) ~ apostolov /.../.

in *petnajst*⁶ naglasa na prvem zlogu ne dopušča, kar pomeni, da je naglas dvozložnih glavnih števnikov od *enajst* do *devetnajst*⁷ vezan na drugi zlog, in sicer *-nájst*.

Zagotovo si v vsakodnevem sporazumevanju uporabniki jezika upravičeno postavljamo vprašanje, katera je pravilna in knjižno ustrezna oblika naglaševanja dvozložnih števnikov: ali tista, ki jo pozna SSKJ, torej variantna (z možnostjo izbire), ali tista, ki jo narekuje slovarski del SP 2001, to pa je samo naglas na drugem zlogu. Glede na status pravopisnih (in pravorečnih) del je odgovor jasen, manj pa je jasen vzrok za tako odločitev.

1 GRADIVO

Za slovenska narečja dobimo odgovor v zbranem gradivu za Slovenski lingvistični atlas (dalje SLA). Preglednica vsebuje odgovore na vprašanja po Vprašalnici za Slovenski lingvistični atlas. V prvi vrsti naj bi poiskali odgovore za vse glavne števnike od *enajst* do *devetnajst*, vendar razdelek XIV Vprašalnice za SLA sprašuje samo po števnikih *enajst*, *dvanajst*, *petnajst* (vprašanja 657–659). Iz obravnave so bili izpuščeni odgovori za *enajst* (vpr. 657), saj se je izkazalo, da prihaja do večjih razlik z odgovori za *dvanajst* in *petnajst*.

V preglednici je v prvem stolpcu informacija o številki točke iz mreže krajev za SLA, v drugem so odgovori na vprašanje št. 658 *dvanajst*, v tretjem pa odgovori na vprašanje št. 659 *petnajst*. Fonetična transkripcija je kot v izvorniku.

Ker nekatere točke za SLA še niso zapisane, je namesto gradiva znak – (minus),⁸ kjer pa se ob številki točke nahaja / (poševnica),⁹ zapisovalec zaradi različnih vzrokov od informatorja ni dobil odgovora na zastavljeno vprašanje. Znak * (zvezdica) se v preglednici nahaja pri točkah, ki poznajo drugačne izraze.¹⁰

Nekatere točke iz SLA so zapisane večkrat. V preglednici so za isto točko različni zapisi znotraj skupnega okenca v svoji vrsti. Poleg tega jih loči tudi ločilo ; (podpičje).¹¹

Odgovori na vprašanja po Vprašalnici za SLA:

Št.

točke	658 dvanajst	659 petnajst
1	đũãnejst, dwãnejst	pětñejst, pětñajst
2	dwãnejst	pětnejst
3	đũãnejst, dwãnejst	pětñejst, pětnejst

⁶ *petnájst* -ih glav. štev. (á) star ~ let /.../.

⁷ Pri vseh je možen akut na *a*, izjema je le glavni števnik *dvanajst*, ki ima cirkumfleks.

⁸ Tako npr. niso bile zapisane točke št. 30, 31, 63, kar je označeno z –.

⁹ V zvezkih in na listkih ni odgovorov za točke št. 47 (manjka odgovor za 659) ali 84 (brez odgovora za 658). To je označeno s /.

¹⁰ V krajih Bardo – Lusevera (61) in Viškorša – Monteaperta (62) so števniki od 10 naprej furlanski (*únděš, dóděš, tréděš*), v Zgornji Sorici (188) poznajo poleg nam znanega štetja tudi prirejeno nemško štetje ('*o:dleve, č've:lve, 'vinčen*). Ta drugačnost je zaznamovana z *.

¹¹ Tako npr. zapisi za kraje 43, 50, 59 idr.

4	đūānist, dwānist	pětnist
5	đbānist	pětnist
6	đūānist, dwānist	pětnist
7	đūānejst, dwānejst	pětnejst, pětnejst
8	duānešt	pětnešt
9	duānešt	pětnešt
10	–	–
11	đūānejst, dwānejst	pětnejst, pětnejst
12	dbānist; dwānešt	pětnešt; pětnešt
13	dbānešt	pětnešt
14	–	–
15	dbānešt	pětnešt
16	dbānist	pětnešt
17	bānist	pětnešt
18	duānist	pětnešt
19	dbānist	pětnešt
20	–	–
21	–	–
22	–	–
23	–	–
24	dbānist	pětnešt
25	–	–
26	bānist	pětnešt
27	bānešt	pětnešt
28	duānešt	pětnešt
29	dwā:nist	pèa:tnist
30	–	–
31	–	–
32	dbōnajst	pětnejst
33	đbōnajst	pětnejst
34	–	–
35	–	–
36	(d)bōnešt/ō	pětnešt
37	duōnešt	pětnešt
38	dbōnešt	pětnešt
39	duōnešt	pětnešt
40	duōnešt	pětnešt
41	dwōnešt	pětnešt
42	dvānejst	pětnejst
43	duānājist; duōnājist	pětnejst; pětnejst, pětnejst
44	duōnešt	pětnejst
45	duānajst	pětnejst
46	dwanājist	pětnejst
47	dvānajst, dvānejst	/
48	dwanājist	pětnejst

49	–	–
50	dwanâjst; d'wo:nejst	/; 'petnejst
51	dvônejst	pêtnejst
52	dvônejst	pêtnest
53	/	/
54	dwanâjst	petnâjst
55	dvonâjst	petnâjst
56	duânist; duânist	pêtnist; pêtnist
57	duênejst; duênejst	pêtnest; pêtnest
58	/	/
59	duânejst; duônejst	pêtnest; pêtnest
60	–	–
61	*	*
62	*	*
63	–	–
64	dwânějst	pêtnějst
65	dwânajst	pêtnajst
66	đuânist	pietnist
67	duânist; dwânist	pietnist; pi'etnist
68	duânist	pi'etnist
69	dwânist	pi'etnajst
70	đuânist	pi'etnist
71	đuánejst; dwânejst	pi'etnejst; pi'etnejst
72	đuánajst	pêtnâjst
73	đuánajst	pêtnâjst
74	dvà:na:jst	pè:tna:jst
75	dvânajst	pêtnajst
76	đuânâjst; đuânâjst	pêtnâjst; pêtnâjst
77	dvânâjst	pêtnâjst
78	dvânajst	pêtnajst
79	dvânajst	pêtnajst
80	dvà:na:jst	pè:tna:jst
81	dvânâjst	pêtnajst
82	–	–
83	dvanâjst	petnâjst
84	/	pêtnajst
85	dvanâjst	petnâjst
86	dwanâjst	petnâjst
87	–	–
88	dvanějst	petnějst
89	dwanâjst	petnâjst
90	dvanâjst; dvanâjst; dvanâjst	petnâjst; petnâjst; petnâjst
91	dwnějst	petnějst
92	/	petnâjst
93	/	petnâjst

94	/	/
95	dvanâjst	peṭnâjst
96	dwanòjst	peṭnòjst
97	dwanèjst; dvanâjst; /; dvanêjst; dva'ne:jst	petnèjst; peṭnâjst; petnâjst; peṭnêjst; peṭ'ne:jst
98	dwanèjst, dwanâjst	petnèjst
99	/	petnâjst
100	dvanêjst	pəṭnêjst
101	dvanâjst	petnâjst
102	dwanâjst, dvanâjst; dva'na:jst	petnâjst; peṭ'na:jst
103	dvanâjst	petnâjst
104	dwanâjst	peṭnâjst
105	dvanâjst	petnâjst
106	/	petnâjst
107	dwanâjst	paṭnâjst
108	dvanâjst	petnâjst
109	dwanâjst; dvanâjst; /	/; pəṭnâjst; petnâjst
110	dvanâjst	petnâjst
111	dvanâjst	pəṭnâjst
112	dvanâjst; dva'nâjst	piṭnâjst; pəṭ'nâjst
113	dvanâjst	petnâjst
114	dva'nâ:jst	pəṭ'nâ:jst
115	dvanêjst	petnêjst
116	dwanâjst	pəṭnâjst
117	dvanâjst	petnâjst
118	dwanâjst; dvanâjst	petnâjst; pəṭnâjst
119	dvanâjst	petnâjst
120	dwanâjst	petnâjst
121	dwanâjst	petnâjst
122	dwânɔjst	pâṭnɔjst
123	dwânajs	pəṭnâjst
124	dwânajst	pəṭnâjst
125	dwanâjst	peṭnâjst
126	dwanâjst	petnâjst
127	dwanâjst	petnâjst
128	dvanâjst	petnâjst
129	dwanâjst	pəṭnâjst
130	dvanâjst	pəṭnâjst
131	dwanâjst	petnâjst
132	dwanâjst	petnâjst
133	dwanâjst; dvanâjst	petnâjst; pəṭnâjst
134	dvanâjst	petnâjst
135	dwanâjst	/
136	dvanâjst; dva'na:jst	petnâjst; peṭ'na:jst
137	dvanâjst; dvanâjst	petnâjst; petnâjst

138	dvanâjst	petnâjst
139	dvanâjst	peṭnâjst
140	dwanâ'st	peṭnâ'st
141	dwanâjst	peṭnâjst
142	dvənâjst	petnâjst
143	dwānâjst	p'ētnajst
144	ḍvanâjst	peṭnâjst
145	dwanâjst	pətnâjst
146	dvanâjst	petnâjst
147	dwanâjst	/
148	dwānâjst; dvanâjst; dva'na:jst	peṭnâjst; petnâjst; peṭ'na:jst
149	dvanâjst, dvanâjst	petnâjst, petnâjst
150	dwanâjst	petnâjst
151	dwanâjst	petnâjst
152	dvanâjst	petnâjst
153	dwanâjst	petnâjst
154	dvanâjst	petnâjst
155	dwanâjst; dvanâjst; dva'na:jst	petnâjst; petnâjst; pəṭ'na:jst
156	–	–
157	dwanâjst	petnâjst
158	dwanâjst; dwanâjst; dwa'na:įst	pētnajst; pitnâjst; piṭ'na:įst
159	dwanâjst; dwa'na:jst	pētnajst; piēṭ'na:jst
160	ḍvanâjst	pitnâjst
161	dwanâjst; ḍwānâjst	petnâjst; pētnajst
162	dwānâjst	peṭnâjst
163	dwanâjst	petnâjst
164	/	pētnajst, petnâjst, pētnâjst
165	/	peṭnâjst, petnâjst
166	ḍvanâjst; /; dva'najst	peṭnâjst; petnâjst; peṭ'najst
167	–	–
168	dwanâjst	petnâjst
169	ḍvanâjst; dwanâjst; ḍvanâjst; dwanâjst	peṭnâjst; /; petnâjst; peṭnâjst
170	dwanâjst, dwānâjst; /	petnâjst; peṭnâjst
171	dwanâjst	peṭnâjst
172	dvanâjst	/
173	dwanâjst	peṭnâjst
174	dwānâjst	piēṭnâjst
175	dwānâjst, dvānâjst	pētnâjst
176	dvā:na:jst	pē:tna:jst
177	dwānâjst	pētnajst, pētnajst
178	dvanâjst	petnâjst
179	dvanâ:jst	peṭnâ:jst
180	dvanâjst	petnâjst, peṭnâjst
181	/; dvanâ:įst	peṭnâjst; peṭnâ:įst

182	dvanājst	petnājst
183	dwānaĭst	pĕtnājst
184	dvānaĭst	pĕtnaĭst, petnājst
185	dvanājst	pitnājst, pĕtnājst
186	dvanājst	pĕtnaĭst
187	dwānaĭst; dvānaĭst	pĕtnaĭst; pĕtnaĭst
188	dwanājst; *	pĕtnājst; *
189	dwānaĭst	pĕtnājst
190	dwānaĭst	/
191	dwānaĭst; dvānaĭst	pĕtnaĭst; pĕtnaĭst
192	dwānaĭst; dwā:najst	pĕtnaĭst; pĕ:tnajst
193	dwānaĭst; dvānaĭst	pĕtnaĭst; pĕtnaĭst
194	dwānājst	pĕtnājst
195	dvānaĭst	pĕtnaĭst
196	dwānājst	pĕtnājst
197	dvanājst	pĕtnaĭst, petnājst
198	dwanājst	pĕtnājst
199	dwānaĭst	pĕtnaĭst
200	dvānaĭst	pĕtnaĭst
201	dvānaĭst	pĕtnaĭst
202	dwānaĭst; dūānaĭst	pĕtnaĭst; pĕtnaĭst
203	dwānaĭst	pĕtnaĭst
204	dvānaĭst	pĕtnaĭst
205	dūānaĭst	pĕtnaĭst
206	dvānaĭst	pĕtnaĭst
207	dwānaĭst	pĕtnaĭst
208	dwānaĭst; dvānaĭst	pĕtnaĭst; pĕtnaĭst
209	dwānaĭst	pĕtnaĭst
215	dvānaĭst	pĕtnaĭst
216	dvānaĭst	pĕtnaĭst
217	dwānaĭst	pĕtnaĭst
218	dwā:najst	pĕ:tnajst
219	dūānaĭst	pĕtnaĭst
220	/	pĕtnaĭst
221	dvanājst	pitnājst
222	/	pĕtnaĭst
223	dwanājst	pĕtnaĭst
224	/	p'ĕtnaĭst
225	dwānaĭst	pī*tnaĭst
226	dwanājst	pĕtnājst
227	dwānaĭst	pī*tnaĭst
228	dwānaĭst	pĕtnājst
229	dvānājst; dvānāĭst, dvānāĭst	pĕtnājst; pĕtnāĭst, pĕtnāĭst
230	dvanājst	pĕtnāĭst
231	dwānāĭst; dwanāĭst	pĕtnāĭst; petnājst

232	dwanâjst	peṭnâjst
233	dvanâjst, dvânâjst	petnâjst
234	dwanâjst; dvanâjst; dvanâ:jst; dvanâjst	peṭnâjst; petnâjst; petnâ:jst; petnâjst
235	dvanâjst	petnâjst
236	dvanâjst; dvanâ:jst	petnâjst; petnâ:jst
237	dwanâjst	peṭnâjst
238	dvanâjst	peṭnâjst
239	dwânaĭst, dwanâjst	piĕtnâjst, piĕtnâjst
240	dvânaĭst	piĕtnâjst
241	dwanâjst	pietnâjst
242	dvânâjst	petnâjst
243	dvânaĭst	piĕtnâjst
244	dvanâjst	petnâjst
245	dvanâjst	petnâjst
246	dvânâjst	piĕtnâjst
247	dvanâjst; dvanâjst	petnâjst; petnâjst
248	dvanâjst	petnâjst
250	dvânaĭst	peṭnaĭst
251	dwânaĭst	piĕtnâjst
252	–	–
253	dvanâjst	piĕtnâjst
254	dvânâjst	piĕtnâjst
255	dvanâjst, dvânaĭst, dvânâjst	piĕtnâjst
256	dwânaĭst	piĕtnâjst
257	dvânâjst	piĕtnâjst
258	dwânaĭst	piĕtnâjst
259	dvânaĭst	piĕtnâjst
260	dvânâjst	peṭnâjst
261	dvânaĭst	pənaĭst
262	dvanâjst; dvanâ:jst	pietnâjst; pətna:jst
263	dvanâjst	petnâjst
264	dvanâjst; dvânaĭst	pətnâjst; pətnâjst
265	dwânaĭst, dwânâjst	peṭnâjst
266 ¹²	dvânaĭst	peṭnâjst
267	dvanâjst; dvanâjst	petnâjst; pətnâjst
268	dvanâjst	pətnâjst
269	dvanâjst, dvanâ:jst	pətnâjst, pətnâ:jst
270	dvanâ:jst	petnâ:jst
271	dvanâjst	pətnâjst
272	–	–
273	dwanâjst	pətnâjst

¹² Pri točki 266 se pri *dvanajst* dopušča tudi naglas na drugem zlogu, ki je označen kot cirkumfleks v oklepaju.

274	dvanâjst	pətnâjst
275	–	–
276	dvānâjst; dva'na:jst	pətnâjst, pətnajst; pət'na:jst
277	dvanâjst, dvanà:jst	pətnâjst, pətnà:jst
278	–	–
279	dvānâjst, dvanâjst	pətnajst, pətnâjst
280	–	–
281	dvānâjst	pītnajst
282	dvānâjst	pĕtnajst
283	d'va:najst	'petnajst
284	dvānâjst	pĕtnajst
285	dvanâjst	petnâjst
286	dvanâjst	petnâjst
287	dvanâjst	pĕtnajst
288	dvānâjst, dvanâjst	pĕtnajst, petnâjst
289	dvanâjst	petnâjst
290	dvānâjst	pĕtnajst
291	dvānâjst	pĕtnajst
292	dvānâjst	pĕtnajst
293	dvānâjst	pīĕtnajst
294	dvānâjst	pĕtnajst
295	dvānâjst	pĕtnajst
296	dvānâjst	pĕtnajst
297	dvanâjst	pətnâjst
298	dva'na:jst	pet'na:jst
299	–	–
300	/	pĕtnâjst
301	dwanâjst	petnâjst
302	dvanâjst	petnâjst
303	/	/
304	/; dva'na:jst	petnâjst; pet'na:jst
305	dvanâjst; dvanâjst	piətnâjst; piətnâjst
306	/	petnâjst
307	–	–
308	dvanâjst, dvānâjst	petnâjst, pĕtnajst
309	–	–
310	dvanâjst	petnâjst
311	ɖanâjst; dvanâjst	petnâjst; pītnâjst
312	/; dvanâjst	petnâjst; petnâjst
313	dwanâjst, dwa'na:jst	p'ĕtnâjst, p'ĕtnâjst
314	dva'na:jst	pet'najst
315	dwanâjst	petnâjst
316	dwanâjst; dvanâjst, dvānâjst; dvanâjst	pĕtnâjst; petnâjst; petnâjst
317	dwanâjst; dvanâjst; dva'na:jst	pĕtnajst; petnâjst, pĕtnajst; pet'na:jst

318	dwānājst	pētnājst
319	dwanājst	peṭnājst
320	dwanājst	peṭnājst
321	dwanājst	petnājst
322	dvanājst	pētnājst
323	dvanājst	peṭnājst
324	dvanājst	petnājst
325	/	/
326	dwanājst; dva'na:jst	petnājst; pet'na:jst
327	dvanājst	petnājst
328	dvanājst	petnājst
329	/	petnājst
330	/	/
331	dvanājst	petnājst
332	dvanājst	petnājst
333	dwanājst	petnājst
334	dwanājst	petnājst
335	dwanājst	peṭnājst
336	/	petnājst
337	dwanājst	petnājst
338	dvanājst	petnājst
339	dvanājst	petnājst
340	dwanājst	petnājst
341	dwanājst, dvanājst	petnājst
342	dvanājst	petnājst
343	dwanājst	petnājst
344	/	/
345	dva'nā:jst	pet'nā:jst
346	dwanājst	peṭnājst
347	dwanājst, dwānājst; dvanājst	petnājst; petnājst
348	dvanājst	peṭnājst
349	–	–
350	dvanājst	peṭnājst
351	dvanējst	peṭnējst
352	dwanājst	peṭnājst
353	dvanājst	peṭnājst
354	dwanājst	petnājst
355	–	–
356	dvanēst	peṭnēst
357	dwanājst	petnājst
358	dvānājst	peṭnājst
359	dvanājst	petnājst
360	dvo'na:jst	pet'na:jst
361	–	–
362	dvanēst	petnēst

363	dwanâjst	petnâjst
364	dva'nâ:st	pe'tnâ:st
365	dva'na:jst	pe'tna:jst
366	dvanâjst	peṭnâjst
367	dva'na:jst	pe'tna:jst
368	dvanâjst	peṭnâjst
369	/	/
370	dvanâjst; dvanâjset; dvanâjset	peṭnâjst; peṭnâjst; peṭnâjset
371	dvanâjst	petnâjst
372	dvanâjst; dvanëjst	peṭnâjst; petnëjst
373	dvanâjst	petnâjst
374	dvanâjst; dva'nâ:jst	peṭnâjst; pe'tnâ:jst
375	dvanëjst	peṭnëjst
376	dvanâjst	peṭnâjst
377	dvanâjst	peṭnâjst
378	–	–
379	dvanëjst	peṭnëjst
380	/	pâtnâjst
381	dvanâjst; dva'nâ:jst	peṭnâjst; pe'tnâ:jst
382	dvanâjst	peṭnâjst
383	–	–
384	–	–
385 ¹³	dvânaïst	pêtnaïst
386	dvânëst; dvânâjst	petnëst; peṭnâjst
387	–	–
388	dvânâjset; dvanâjst	peṭnâjset; petnâjst
389	dwânâjst	pâtnâjst
390	dvanâjst	petnâjst
391	dvanâjst	petnâjst
392	dvanâjst(ë); dvanâjst; dva'na:ïst	peṭnâjst(ë); petnâjst; petna:ïst
393	dvanâjstât, dvanâjst	pâtnâjstât, pâtnâjst
394	dvanâjst(ë)t	peṭnâjst(ë)t
395	dvanâjst	petnâjst
396	dvanâjst	peṭnâjst
397	dva'na:jset	pe'tna:jset
398	dvanâjstât, dvanâjst	pâtnâjstât, pâtnâjst
399	dvanâjst	petnâjst
400	dvanâjst(t)	pâtnâjst(t)
401	–	–
402	dva'na:ïst	pa'tna:ïst
403	dvanâjst	pâtnâjst
404	dvanâjstât; dva'na:ïstât; dva'na:jset; dva'na:ïset	patnâjstât; pa'tna:ïstât; 'pâ:t'na:ïstât; pe'tna:ïset

¹³ V zapisih za točko 385 manjkajo naglasi.

405	–	–
406	–	–

2 KOMENTARJI H KARTAM

2.1 Dvanajst (vprašanje št. 658)

S karte lahko razberemo, da se pojavlja pet različnih načinov naglaševanja dvozlóžnega glavnega števnikar *dvanajst*, in sicer: naglas na prvem zlogu 1 đũanějst, dwãnějst, naglas na drugem zlogu 72 đũanájst, na obeh zlogih 251 dwãnájst, lahko pa je prvi zlog naglašen, na drugem pa se ohranja dolžina, ki je posledica v preteklosti¹⁴ naglašenege samoglasnika 246 dvãnájst, nekateri govori pa poznajo različice.¹⁵

Večina narečij in govorov (zlasti skrajni zahodni del, ki pripada Avstriji) koroške narečne skupine pozna v števniku *dvanajst* naglas na prvem zlogu. Tine Logar (1996, 106)¹⁶ piše, da se števniki od 11 do 19 tvorijo s pripono *-nest* < *-najst*. Gradivo potrjuje, da je to značilno za celotno narečno skupino.

Manjša naglasna posebnost je izkazana v govoru vasi 13 Kostanje nad Vrbskim jezerom – Köstenberg, ki sodi v *rožansko narečje*. Rastoči naglas se tudi v *kostanjškem govoru* v nezadnjih zlogih večzložnih besed realizira na dveh zlogih: prvi zlog je naglašen in je zato ekspiratorno močnejši, zadnji pa je tonsko višji. Zato se dogaja, da take besede spremenene naglasno mesto in iz paroksitonov lahko postanejo oksitona (Logar 1996, 93). To je izkazano tudi v števniku *đbáněst*, kjer se naglas nahaja tudi na ponaglasnem *e*.

Poleg tega v tej skupini izstopata še *mežiško* in *severnopohorsko-remšniško narečje*, ki poznata poleg naglasa na prvem zlogu tudi naglas na drugem, v 43 Črni na Koroškem pa tudi naglas na obeh zlogih oz. ohranitev dolžine na drugem zlogu.

Za primorsko narečno skupino je značilno, da skrajni zahodni del (*rezijansko, tersko narečje*¹⁷ in SZ del *obsoškega narečja*) pozna predvsem naglas na prvem zlogu, tik ob meji z *nadiškim*, ki pozna naglas na prvem zlogu in obeh zlogih, ter *rovatarskim narečjem* pa se pričinja pas, za katerega je značilno naglaševanje drugega zloga. Ta pas poteka od skrajnega južnega dela *obsoškega narečja*, preko *briškega narečja*, *banjškega govora*, *kraškega*, *istrskega*, *čiškega* in *notranjskega narečja*.

¹⁴ *Dvanajst* sodi med glavne števnike (od *enajst* do *devetnajst*), ki so v stcsl. poznali sestavljeno obliko *đьva na desěte*, kar je nastalo iz psl. *đьva na desěte, mlajše *đьva na đьsěte. Gre za sklop *dvá* in *desět*, kar pomeni, da sta oba dela poznala naglas in se tudi sklanjala (Snoj 1997, 108–109).

¹⁵ Različica označuje zapise, ki izkazujejo dvojni/trojni način naglaševanja. Tako je lahko naglas na prvem in drugem zlogu 50 *dwanájst*, *đwo:nejst*, ali je na obeh zlogih oz. z ohranjenjo dolžino na drugem zlogu 76 *đũãnájst*, *đũãnájst*. V istem govoru lahko poznajo naglas na prvem zlogu in na obeh zlogih 265 *dwãnajst*, *dwãnájst*, lahko pa na drugem in obeh zlogih 386 *dvãněst*, *dvãnájst*.

¹⁶ Članek z naslovom *Govor vasi Kostanje nad Vrbskim jezerom* je bil prvič objavljen v Slavistični reviji (15) leta 1967.

¹⁷ Za *tersko narečje* so značilni furlanski vplivi. Primeri pod opombo 8.

Homogenost se na celotnem področju prekine v nekaterih *šavrinskih govorh* (točke 122, 123, 124), ki poznajo naglas na prvem zlogu.

Rovtarska narečne skupina, predvsem pa *baški govor*, *cerkljansko* in *črnovrško narečje*, pozna naglas na drugem zlogu. Nekateri govori *tolminskega* in *škofjeloškega narečja* poznajo naglas tudi na prvem zlogu. Tu izstopa *horjulsko narečje*, ki še vedno ohranja naglas na obeh, ali pa ohranja vsaj dolžino tudi na drugem zlogu (175 *dwānājst*, *dvānājst*; 176 *dvā:na:jst* in 177 *dwānājst*).

V gorenjski narečni skupini prevladuje naglas na prvem zlogu, ob meji z *baškim govorom* in *zgornejavinskim narečjem* pa je znan tudi naglas na drugem (točki 188, 226).

Za govore dolenjske narečne skupine je značilno zelo raznoliko naglaševanje števnikov *dvanajst*, *petnajst*. Opazimo lahko, da prevladuje naglas na drugem zlogu, nekaj govorov pa pozna tudi naglaševanje prvega zloga (npr. 239, 243, 258), na obeh zlogih (242, 256, 254) in podaljšavo na drugem zlogu (246, 257). Za *vzhodnodolenjske govore* so značilne različice celo v istem kraju (točke 264–266). V *severnobelokranjskem* in *kostelskem narečju* je naglas na prvem zlogu, v *južnobelokranjskem* je naglaševanje neenotno, tudi tu pa prevladuje naglas na prvem zlogu.

S karte lahko razberemo, da poznata štajerska in panonska narečna skupina naglas samo na drugem zlogu. Le nekaj govorov štajerske narečne skupine pa pozna tudi različice (točke 308, 316, 347, 386).

2.2 Petnajst (vprašanje št. 659)

Opazimo lahko, da se naglaševanje števnikov *dvanajst* in *petnajst* med seboj bistveno ne razlikuje, zato bodo v nadaljevanju izpostavljene le obstoječe razlike in t. i. (naglasne) različice med števnikoma.

V 46 Pamečah naglašujejo *dvanajst* na prvem zlogu, medtem ko v *petnajst* na drugem. Podobno lahko zasledimo tudi v naslednjih govorih: 50 Sv. Primož na Pohorju, 124 Lopar, 162 Grahovo ob Bači, 186 Žabnica, 223 Krašnja, 228 Plešivica, 287 Obličje, 346 Zgornja Sušica – Bizeljsko in 352 Vitanje. Če poznajo zgornji govori v *dvanajst* naglas na prvem zlogu, potem ima dvozdolžni števnik *petnajst* naglas na drugem zlogu, in obratno, če je v *dvanajst* naglašen drugi zlog, potem je v *petnajst* naglašen prvi zlog. Grafično lahko to prikažemo takole: + - / - +.¹⁸

V nekaterih govorih se naglas med števnikoma razlikuje tako, da pozna eden od njiju naglas na prvem zlogu, drugi pa naglas na prvem in nenaglašeno dolžino na drugem zlogu. To je značilno za: 79 Jeronišče – Sovodnje, 81 Ošnje, 177 Polhov Gradec, 183 Javorje, 189 Javornik – Jesenice. Gre za tip: + - / + : ali + : / + -.¹⁹

Govori 123 Pomjana, 143 Senožec in 266 Dobrniča poznajo različno naglaševanje števnikov *dvanajst* in *petnajst*, pri čemer se izmenjavata naglas na prvem zlogu in na obeh zlogih, torej: + - / + +.

V štirih govorih (239 Ig, 242 Rašica, 253 Gorenje Brezovo, 322 Rečica ob Paki) je

¹⁸ Plus (+) zlog je naglašen; minus (-) zlog je nenaglašen. Prikaz je na podlagi gradiva izdelala izr. prof. dr. Vera Smole.

¹⁹ Plus (+) zlog je naglašen; minus (-) zlog je nenaglašen; dvopičje (:) zlog je podaljšan.

neenotnost izkazana v tem, da je naglas lahko na drugem zlogu ali na obeh zlogih. Govorimo lahko o tipu + - / + + ali + + / + -.

3 STATISTIKA

Na podlagi narečnega gradiva je bila izdelana statistika, ki skuša ugotoviti, katera oblika naglaševanja prevladuje v narečjih. Narejena je bila za vsak števnik posebej, saj nam le taka slika lahko da informacijo o najpogostejšem načinu naglaševanja dvozložnih števnikov.

Tabela o naglaševanju dvozložnih števnikov *dvanajst* in *petnajst* v slovenskih narečjih

	12		=	15	
1	+ ²⁰	-	107	+	-
			111		
2	-	+	200	-	+
			200		
3	+	+	6	+	+
			10		
4	+	:	12		
			12		
	12	=	15		
skupaj			325		
			333		

Zgornja tabela skuša prikazati odstopanja pri naglaševanju števnikov *dvanajst* in *petnajst*. Ugotovimo lahko, da bistvenih odstopanj ni ter da je v gradivu za števnik *petnajst* več zapisov kot za *dvanajst*; razmerje je 333 : 325. Če pretvorimo podatke v odstotke,²¹ potem lahko ugotovimo, da 33 % vseh zapisanih govorov pri obeh števnikih pozna naglas samo na prvem zlogu, 60 % samo na drugem zlogu (za 1.5 % je pogostejše naglaševanje na drugem zlogu števnik dvanajst, torej 61.5 %), približno 3 % govorov naglašuje - ali pa je tak naglas možen kot različica - dvozložne števnike na obeh zlogih in 4 % govorov na prvem zlogu z ohranjeno nenaglašeno dolžino na drugem zlogu.

²⁰ Plus (+) označuje naglašen zlog, minus (-) nenaglašen, dvopičje (:) pa nenaglašen, a dolg zlog.

²¹ Pri pretvorbi podatkov v odstotke in tabeli nismo upoštevali zapisov, ki nimajo odgovorov na vprašanji 658 (23 zapisov) in 659 (13 zapisov), in točk, ki še niso zapisane (gre za 35 točk od 406-ih, ki so vključene v mrežo krajev).

4 ZAKLJUČEK

Izkazalo se je, da se dvozložne števnike v nekaterih slovenskih narečjih naglašuje zelo neenotno, čeprav statistika prikazuje, da se skoraj v dveh tretjinah (61.5 oz. 60 %) le-teh uporablja naglas na drugem zlogu, kar je normiral tudi SP 2001.

Ena tretjina (33 %) narečnih govorcev, po nepreverjenem občutku pa bistveno več govorcev vsaj osrednjega (?) pogovornega jezika, pa naglašuje oba števnik na prvem zlogu, kar je bilo po SP 1962 in SSKJ dopustno.

Sprašujemo se, ali ne bi bilo smotrno še naprej dopustiti obe obliki naglaševanja, saj sta pri govorcih slovenskega jezika še zelo živi. Z narečnega vidika zagotovo, z vidika slovenskega knjižnega jezika pa bomo verjetno morali počakati, kaj bo prinesel čas.

Viri in literatura

Arhiv Dialektološke sekcije Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša, ZRC SAZU, Ljubljana: *Listkovno in zvezkovno gradivo za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*.

Benedik, Francka, 1999, *Vodnik po zbirki narečnega gradiva za Slovenski lingvistični atlas (SLA)*, Ljubljana, ZRC SAZU.

Karta *slovenskih narečij*, 1990, karto priredila Tine Logar in Jakob Rigler na osnovi Ramovševe Dialektološke karte slovenskega jezika, novejših raziskav in gradiva za slovenski jezik ZRC SAZU, besedilo: Tine Logar, Ljubljana, MK (zemljevid).

Logar, Tine, 1996, *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*, Uredila K. Kenda-Jež, Ljubljana, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.

Logar, Tine, 1967, Govor vasi Kostanje nad Vrbskim jezerom, *Dialektološke in jezikovnozgodovinske razprave*, Ljubljana, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša, 1996, 93–107.

Slovar slovenskega knjižnega jezika, 1997, Ljubljana, SAZU in DZS.

Slovenski pravopis, 1962, Ljubljana, SAZU in DZS.

Slovenski pravopis, 2001, Ljubljana, SAZU in ZRC SAZU.

Snoj, Marko, 1997, *Slovenski etimološki slovar*, Ljubljana, Založba Mladinska knjiga, 108–109.

On the Stress Position in the Numerals *dvanajst* 'twelve' and *petnajst* 'fifteen' in Slovenian Dialects (based on the Slovenian Linguistic Atlas (SLA) corpus material)

Summary

In Slovenian dialects the stress position for the disyllabic numerals is not uniform at all, although the statistics show that nearly in two thirds of instances (61.5 or 60%) the stress is put on the second syllable—this was also prescribed by the Slovenian Orthographic Code of 2001.

A third (33%) of dialect speakers—the author's impression is that the number is a lot higher but there is no statistic data to confirm that—stress both numerals on the first syllable, which was considered standard by the Orthographic Code of 1962 and by the Dictionary of Standard Slovenian.

One begins to question whether it would be reasonable to allow both variants to be used, i.e. that the stress may be either on the first or on the second syllable, since both variants are used by the speakers of Slovenian. From the viewpoint of a dialectologist this would certainly make sense, but what will happen in standard Slovenian still remains to be seen.

